

12. Fetiskin N.P. Social'no-psihologicheskaja diagnostika razvitiya lichnosti i malyh grupp / N.P. Fetiskin, V.V. Kozlov, G.M. Manujlov. – M. : Izd-vo Instituta Psihoterapii, 2005. – 490 s.
13. Chorna L.G. Rol'ova identichnist' starshoklasnikiv : posibnik / Lidija Chorna. – K. : Milenium, 2014. – 128 s.
14. Testoteka. Katalog [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu : [http://brainmod.ru / tests/catalog](http://brainmod.ru/tests/catalog)

Chorna, L.G. Role interactions of small group members: techniques and research methods. The article deals with the systematized techniques that can be used in the role interactions research. The criterion for the techniques selection was the role interactions structure which included the individual's role self-concept, role behaviors and role expectations. The selected methodological tools are presented with their theoretical bases that encompass transactional analysis, cognitive psychology, symbolic interactionism, sociometry, psychodrama, and other schools in psychology. Since the role interactions are a multicomponent psychological phenomenon, it should be studied using sets of methods and tools. The author emphasizes the necessity of developing techniques to diagnose both the individual components of role interactions and the mechanisms of their functioning.

The article outlines the research on role interactions in small groups proceeding from the fact that: 1) individual determinants of role interactions in the inner space of a small group can significantly transform if compared with interpersonal communication space; 2) role interactions cover direct human behaviors in the group.

The author concludes that the best method of research on interactions in the group's role space should be modeling of these processes, in particular through the reflection of the group's role space by group members' conscious choice of the roles, ascription of the roles to other people and projective role expectations. The author believes that psycho-drama techniques, in particular role games, have significant psychodiagnostic potential for the study of role interactions. Analysis of metaphorical images that reflect the distance between the group members' roles, conditional borders of in-group interactions as well as of the group itself, can help reveal unconscious factors in role interactions. Conscious factors in small group role interactions are manifested in the small group members' role identities and the identity of the group itself, as well as the levels of subjectivity, activity, temporal and spatial integrity.

Keywords: role, interaction, roles subject, small group, method, technique.

Відомості про автора

Чорна Лідія Георгіївна, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії психології малих груп та міжгрупових відносин Інституте соціальної та політичної психології НАПН України, м. Київ, Україна.

Chorna, Lidia Georgiivna, PhD in Psychological sciences Position: senior researcher at the laboratory of psychology of small groups and intergroup relations of Institute of Social and Political Psychology of NAPS Ukraine, Kyiv, Ukraine.

E-mail: Lidia.Chorna@gmail.com

УДК 159.9075:303.833.5:316.773.4

Шевченко Н.Ф.

СПІВВІДНОШЕННЯ ФЕНОМЕНІВ «СМИСЛОУТВОРЕННЯ» ТА «ІНТЕРПРЕТАЦІЯ» В ЦІННІСНО-СМИСЛОВОМУ ПРОСТОРИ

Шевченко Н.Ф. Співвідношення феноменів «смыслоутворення» та «інтерпретація» в ціннісно-смысловому просторі. У статті представлено науково-теоретичний аналіз понять смысл, смыслоутворення, інтерпретація, думка, розуміння, активне ставлення, а також особливості зв'язку смыслових й інтерпретаційних феноменів. Розкрито психологічний зміст смыслу як особистісної значущості тих чи інших явищ, повідомлень або дій, та їхній стосунок до інтересів, потреб та життєвого контексту особистості. Показано, що смыслоутворення реалізується через встановлення смыслового зв'язку між об'єктом чи явищем та єдиною системою життєвих відносин, що регулюють життєдіяльність суб'єкта. Представлено тлумачення інтерпретування як визначення суб'єктом власної думки щодо авторської позиції, тексту, а також до реальних подій, людей, власного життя. Інтерпретація визначається як динамічна здатність свідомості особистості виробляти погляди, думки, які забезпечують визначеність життєвої позиції особистості у змінюваній реальності.

Ключові слова: смысл, особистісний смысл, смыслоутворення, інтерпретація, думка, розуміння, ставлення.

Шевченко Н.Ф. Соотношение феноменов «смыслообразование» и «интерпретация» в ценностно-смысловом пространстве. В статье представлен научно-теоретический анализ понятий смысл, смыслообразование, интерпретация, мнение, понимание, активное отношение, а также особенности связи смысловых и интерпретационных феноменов. Раскрыто психологическое содержание смысла как личностной значимости тех или иных явлений сообщений или действий, и их отношения к интересам, потребностям и жизненному контексту личности. Смыслообразование реализуется через установление смысловой связи между объектом или явлением и единой системой жизненных отношений, регулирующих жизнедеятельность субъекта. Представлено толкование интерпретирования как определения субъектом своего мнения относительно авторской позиции, текста, а также реальных событий, людей, собственной жизни. Интерпретация определена как динамическое свойство сознания личности формировать взгляды, мнения, которые обеспечивают определенность жизненной позиции личности в изменяющейся действительности.

Ключевые слова: смысл, личностный смысл, смыслообразование, интерпретация, мнение, понимание, отношение.

Постановка проблеми. Сучасна невизначеність соціальної, економічної та політичної ситуації змушує людину постійно визначатися у своїй позиції та погляді на світ. Вирішення цього важливого питання пов'язано насамперед з активністю свідомості особистості, яка спрямована на виявлення смислів подій, що відбуваються, і власного життя. Ведеться постійний пошук нових смислів, на основі яких можна було б визначити своє місце і життєву роль у змінюваній реальності.

Визначення особистості у ставленні до навколишнього світу і її самовизначення здійснюються завдяки здатності до розуміння та інтерпретації, що опосередковує осмислення та переосмислення особистістю її зв'язків зі світом. Завдяки здатності до інтерпретації, особистість досягає визначеності, виявляє зміни й формує нові уявлення, знаходить нові смисли, стверджує власну ідентичність. За допомогою інтерпретації особистість відкриває смисли для себе й виражає їх суб'єктивною мовою, мовою понять. Інтерпретацію можна вважати діалогом з дійсністю, метою якого для особистості є вироблення власної думки та її вираження іншим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття смислу є одним з найскладніших у науці і спочатку розроблялося у рамках філософського знання. На межі психології й філософії була виконана робота В. Франкла, на думку котрого, смисл треба не просто шукати, за нього треба боротися, і боротьба ця важка. На розвиток теорії смислу вплинули погляди Л.С. Виготського, зокрема, про єдність афекту та інтелекту. Структурна характеристика смислу розкривається у поняттях «особистісного смислу» О.М. Леонтьєва, «ставлення» В.М. М'ясищева, «вищі утворення» структури особистості Б.Г. Ананьєва, «внутрішньої позиції особистості» Л.І. Божович. Дослідження смислу проводилося також при вивченні форми існування особистісного смислу у свідомості у вигляді смислових конструктів, особистісних значень, смислоутворювальних мотивів, окремих видів стійких мотивів.

Вітчизняні та зарубіжні науковці, які вивчали різні аспекти феномену «інтерпретація», окреслили коло питань, пов'язаних з необхідністю усвідомлення його психологічної сутності. Філософські положення, в яких розкриваються найбільш загальні закономірності процесів тлумачення, розуміння, інтерпретації, смислоутворення представлено в роботах Г. Гадамера, В. Дильтея, В.П. Кохановського, В.Г. Кузнецова, В.В. Пазельського, І.В. Полякова, П. Рікера Г.Л. Тульчинського, М. Хайдеггера, М.О. Шехтмана та ін.

Власне психологічний аспект інтерпретації та пов'язана з ним проблематика представлені у роботах вітчизняних і зарубіжних науковців. З позиції психологічної герменевтики визначає інтерпретацію особистості як спрямований обраними схемами аналіз Н.В. Чепелева. В роботах С.О. Васильєва, Т.М. Дрідзе, П. Рікера, А.М. Славської, Н.В. Чепелевої виокремлюється смислоутворювальна роль інтерпретації. Дослідники Т.В. Дуткевич, Р. Нісбетт, Л. Росс, І.І. Русинка, Е. Уорд визначають когнітивні та мотиваційні аспекти інтерпретаційного процесу. Суб'єктивність інтерпретації, що виявляється у недостатньому усвідомленні її впливу на життя особистості, а також нестійкості та мінливості інтерпретації, досліджують Л.Ф. Бурлачук, В.В. Знаков, Н.Б. Михайлова, Л. Росс, Р. Нісбетт, Е. Уорд. Інтерпретація як інтелектуальна діяльність індивіда досліджується в роботі Т.М. Дрідзе. К.О. Абульханова-Славська пов'язує феномен інтерпретації з дійсністю, що оточує людину. Водночас ціла низка аспектів зазначеної проблематики залишається мало дослідженими. Зокрема, особливої уваги вимагає вивчення явищ смислоутворення та інтерпретації, які складають основу думки особистості, забезпечують визначеність її життєвої позиції та світогляду.

Метою статті є визначення на основі науково-теоретичного аналізу характеру співвідношення феноменів «смислоутворення» та «інтерпретація» у смисловому просторі.

Вклад основного матеріалу і результатів дослідження. Вивчення поняття «інтерпретація» та особливостей зв'язку смислових та інтерпретаційних процесів потребує пояснення феноменів смислового простору. У відомій концепції смислової регуляції життєдіяльності Д.О. Леонтьєва смисл тлумачиться як співвідношення між суб'єктом і об'єктом або явищем дійсності, яке визначається місцем об'єкта в житті суб'єкта, виділяє цей об'єкт в образі світу і втілюється в особистісних структурах, що регулюють поведінку суб'єкта стосовно об'єкта [4].

Функція особистісного смислу як елемента системи смислової регуляції полягає в презентації суб'єктові в образі місця і ролі об'єктів в його життєдіяльності. Д.О. Леонтьєвим виділено два механізми, за допомогою яких реалізується вищеописана функція особистісного смислу: емоційна індикація і трансформація психічного образу (просторових вимірювань у картині світу, тимчасових параметрів дійсності, причинно-наслідкових відносин, ймовірнісних характеристик дійсності, а також суб'єктивний характер інтерпретації невизначеної інформації). Особистісний смисл об'єктів і явищ дійсності визначається автором як складова образів сприйняття і представлення відповідних об'єктів і явищ, що відображає їхній життєвий смисл для суб'єкта і подає його суб'єктові за допомогою емоційного забарвлення образів і їх трансформацій [4].

Концепція Д.О. Леонтьєва дає можливість трактувати смисл як особистісну значущість тих чи інших явищ, повідомлень або дій, їхній стосунок до інтересів, потреб та життєвого контексту особистості. Людина обирає той смисл, який, як вона сама це відчуває, упорядковує її внутрішній світ і відкриває їй перспективу життєвого шляху. Загальний рівень усвідомленості життя є однією з істотних характеристик смислової сфери особистості.

Смислоутворення слід розуміти як процес поширення смислу від провідних, ядерних смислових структур до периферійних, похідних у конкретній ситуації діяльності, яка розгортається. Смислоутворення є поступовим процесом, у ході якого, за взаємодії різних рівнів свідомості, формуються одиниці смислу – від відчуттів, уявлень, базових потреб і мимовільних настанов до концептів, категорій, ціннісно-смислових конструктів, переконань, вищих потреб, довільних настанов і програм [13].

Механізм смислоутворення, який є ядром інтерпретації, діє як переклад смислових рядів однієї предметної сфери у смислові ряди іншої предметної сфери, в результаті чого відбувається «переорієнтування» структур знання, їхнє ущільнення й відокремлення. Іншими словами, у свідомості індивіда формується інша його системність.

Одним із засобів ствердження людини у житті є її пізнавальна діяльність, активність, яка спрямована на усвідомлення сутності явищ, природної й соціальної дійсності, та надання їм певного смислу. Людина у процесі інтерпретації надає певному об'єктові смислу та одночасно знаходить його «користь» для себе, тобто визначає його здатність певним чином впливати на людину, тобто метою процесу інтерпретації є переклад форми знання у суб'єктивний світ, надання йому смислу й значення, що є зрозумілим для суб'єкта пізнання. Смисл співвідносить різноманітні явища та предмети, і тому те, що не має смислу, для людини не існує.

А.А. Брудний підкреслює регулятивну функцію смислу, коли визначає його як таке відображення дійсності у свідомості, що може змінити дійсність. До цього автор додає, що смисл не тільки може змінити, але й обов'язково змінює, перетворює, «преображає» в акті смислового сприйняття дійсності, що робить її у своєму внутрішньому баченні зовсім не тією, чим вона є номінально. Їй надається особливий, що прямо не вбачається «об'єктивним зором» інших, прямо не впливає з самої цієї дійсності смисл, зв'язок подій. Розпад цього зв'язку рівносильний втраті загального смислу, кризі смислової сфери [1].

Особистісний смисл відповідає потребі особистості в самореалізації, яка втілюється в активності. Це є результат і процес інтерпретації особистістю свого способу зв'язку зі світом, іншими людьми, діяльністю. Смисл являє собою стосунок чогось до суб'єкта, яке здійснюється свідомістю. Суб'єктивно значущі та життєво сформовані ставлення суб'єкта не ведуть автоматично до оцінки, а потребують інтерпретації, осмислення нових ситуацій, нових відносин, що виникають. Підкреслимо й той аспект, що смисл тлумачиться як переживання цінності, а таке розуміння дозволяє віднести його не до раціональної, а до пристрасної свідомості. Дослідження смислових та інтерпретаційних процесів, їх взаємозв'язку вказує на те, що інтерпретація не еквівалентна одиничному смислу, який має визначитися як індивідуально-особистісна одиниця у співвідношенні з надособистісними значеннями.

Розкривши важливі феномени смислового простору особистості, перейдемо до розгляду поняття «інтерпретація». Етимологічний аналіз поняття «інтерпретація» дає можливість виявити суттєві характеристики цього явища. Традиційно інтерпретація визначається як «пояснення, тлумачення». Більш детальний семантичний розгляд слова вказує на деякий вільний простір, що існує між людиною та предметом її інтересу. Префікс інтер- (між чимось) виявляє місце з відсутністю смислу, сферу між предметом та свідомістю людини, яку необхідно заповнити змістом. Тобто інтерпретація виступає як спосіб пізнання та присвоєння людиною оточуючого світу. Друга частина слова пов'язана з визначенням пізнавальної активності особистості, яка здійснює процес породження особистісного смислу.

Дослідники інтерпретації в психологічній науці визначають її як процедуру соціального мислення суб'єкта. Інтерпретування трактується як визначення суб'єктом власної думки щодо авторської позиції, тексту, а також до реальних подій, людей, власного життя [8; 2; 6]. Інтерпретація трактується як суб'єктивний розгляд дійсності, тобто розгляд її не такою, яка вона в цілому є, а такою, якою вона з'являється для суб'єкта. Це одночасно й відкриття особистістю смислів для себе того, що відбувається, й висловлення цих смислів суб'єктивною мовою особистості, мовою її понять, а також співвіднесення смислів. Інтерпретацію можна розуміти як внутрішню роботу свідомості особистості з пізнання дійсності, того, що в ній відбувається, того, що відбувається в самій особистості, та визначення цього в категоріях самої особистості, в її ціннісній логіці, поняттях, уявленнях [9]. Об'єктом інтерпретації може стати будь-яке явище дійсності.

Необхідність інтерпретації виникає у випадках, якщо за очевидним смислом приховується інший, більш глибокий, безпосередньо не видимий смисл. Інтерпретація з точки зору суб'єкта пізнання є процес надання смислу світу в цілому та його складовим, та через це надання смислу й власному існуванню.

Порівняння процесів розуміння та інтерпретації надає можливість встановити їхні суттєві відмінності. Розуміння визначається як досягнення певного рівня ідентичності вихідного тексту (того, що досягається) та його концептуалізації розуміючим суб'єктом. Така ізоморфність забезпечується різними інтелектуальними, мовними, іншими операціями. Інтерпретація ж не передбачає досягнення такої ідентичності, вона є більш суб'єктивною, ніж розуміння, але й більш «прив'язаною» до тих підстав і контекстів, в яких вона здійснюється суб'єктом. Інтерпретація передбачає не тільки спільність та спадкоємність, але головним чином розкриття смислу вихідного тексту в конкретному контексті для конкретного суб'єкта. Іншими словами, інтерпретація більш суб'єктивна, на відміну від розуміння, й одночасно більш прив'язана до тих підвалин і контекстів, у яких

вона здійснюється суб'єктом. Суб'єктивність в інтерпретації може бути виражена навіть у такий спосіб, що відбувається приписування смислу тому факту, явищу, вчинку, який може й не містити його об'єктивно.

Якщо розуміння – це розміщення знання у когнітивній структурі суб'єкта, то інтерпретація доповнює його, включаючи оцінки, думки, погляди суб'єкта. Робота з усвідомлення являє собою процес інтерпретування, осмислення й переосмислення людиною відносин, що постійно змінюються, подій, поведінки, особистостей інших людей, життя взагалі. Інтерпретація може бути порівняна з мовою, висловлюванням особистості про те, що вона діє, що з нею діється, з ким вона спілкується.

Визначення науковців щодо поняття «інтерпретація» не є однозначними. А.М. Славська визначає інтерпретацію як динамічну здатність свідомості особистості виробляти погляди, думки, які забезпечують визначеність життєвої позиції особистості у дійсності, яка змінюється [8].

В.В. Знаков трактує інтерпретацію як таку роботу мислення, яка відбувається в розшифруванні смислів, що приховані в культурі. На його думку, розшифрувати смисл – це означає побачити за буквального значення слів все багатство можливих смислів. Тому інтерпретувати означає йти від явного смислу до прихованого. Таким чином, інтерпретація сприяє створенню нової життєвої позиції особистості, формуванню нового розуміння власне себе [2, с. 36].

У роботі П. Рікера висловлена думка, що розуміння без пояснення сліпе, а пояснення без розуміння пусте. П. Рікер вказує на діалектичну взаємодію розуміння й пояснення, маючи на увазі, що пояснення й розуміння не є полюсами, що виключають один одного, а є моментами складного процесу, який власне й називається інтерпретацією [7].

Грунтуючись на теоретичних положеннях В.М. М'ясищева, інтерпретацію можна визначити як активне ставлення людини до світу, інших, справи, власне себе тощо. Інтерпретація відбувається в активному ставленні, яке завжди має спрямованість на деякий об'єкт. Суттєвою характеристикою активності виступає її дієвість, перетворюваність, змінення, що забезпечується певними механізмами, зв'язками та взаємодією. Поняття активності співвідноситься з поняттям енергопотенціалу людини, визначене С.Д. Максименком. Це показник людської здатності до дії (пізнавальної, чуттєвої, мисленнєвої, моральної, естетичної, тобто творчої). С.Д. Максименко зазначає, що необхідною умовою розвитку індивіда, вихідним матеріалом для виконання діяльності, переходу від можливості дії, її уявлення до дійсності, матеріалізації образів, почуттів і думок є енергія [5]. З точки зору В.Л. Хайкіна, активне ставлення означає дієве проявлення індивіда у тій чи іншій ситуації, у конкретній діяльності як якісній характеристиці його ставлення, поведінки [10].

Поділяючи думку О.О. Бодальова, зазначимо, що ставлення має розумітися як психологічний феномен, сутністю якого є виникнення у людини психічного утворення, що акумулює в собі результати пізнання конкретного суб'єкта дійсності, інтеграції всіх емоційних відгуків, що відбулися відповідно до цього об'єкта, а також поведінкових відповідей на нього. Тож з урахуванням означеної змістовної характеристики активності інтерпретацію можна розуміти як процес, що вимагає значної психічної роботи, що виступає як складний процес розгортання можливостей людини в її реальному дієвому функціонуванні.

В інтерпретаційному процесі, як у прояві активного ставлення, концентрується вся сукупність психічних якостей особистості. Оскільки справжнє ставлення людини до дійсності до певного моменту є її потенційними характеристиками, тому й проявляється воно повною мірою тоді, коли людина починає діяти в суб'єктивно значущій ситуації. Ймовірно, що існує певний простір для формування дієвого ставлення, що має стати основою для виникнення інтерпретаційного процесу. Окрім того, у процесі відбувається рух від переживання емоційних реакцій на певну ситуацію до формування реального ставлення до дійсності, тобто рух пізнання, усвідомлення перетворюється на рух ставлення. Ставлення має розумітися як процес, що відбувається у часі, як діяльність, що триває.

У процесі розгортання активного пошукового ставлення (самоставлення як особливого прояву орієнтаційної активності) і формування реального ставлення до дійсності (як усвідомлена рефлексія на неї) відбувається пошук «вибору» смислів, визначення та співвіднесення смислів. Смыслоутворення у полісмысловому просторі й виділення в ньому домінуючого смислу в співвідношенні до смислу Я в актуальній ситуації забезпечує формування мотивів його прийняття, стимулює потребу сформувати простір відносин між феноменом дійсності й власним Я. Саме у цьому просторі визначається і завершується активне пошукове ставлення, яке забезпечує функціональні можливості людини до реального ставлення та практичної дії. Інтерпретування, на наш погляд, має бути визначене саме як когнітивна дія, що забезпечує особистості визначеність у смысловому просторі. У русі цієї пошукової активності виникає завдання та ставлення до нього, формується особлива Я-позиція, яка реалізується в пошуку й визначенні себе в конкретній ситуації й усвідомленні її.

Характеризуючи феномен «інтерпретація», доцільно розглянути її функції. Основні з них виокремлені в дослідженні А.М. Славської: функція самоінтерпретації, що забезпечує особистості можливість у мінливих умовах зберегти або відтворити власну ідентичність; функція реконструкції, перетворення даних, що дозволяє в ідеальному плані змінювати світ; функція конструювання особистістю власного внутрішнього суб'єктивного світу; функція окреслення суб'єктом свого контексту, який містить його культурні, моральні та інші складові.

Авторка підкреслює, що суб'єктом інтерпретації особистість стає у тій мірі, в якій вона ставить та вирішує завдання інтерпретації як процесу набування власної думки, ставлення до різних подій, інформації, поведінки, іншим людям. Іншими словами, суб'єкт інтерпретації виступає як автор власної концепції, який прагне об'єктивувати її в житті, науці, мистецтві. Разом із цим людина виступає як дослідник, який постійно шукає нове в оточуючій дійсності, а також як особистість, яку життя постійно ставить перед обличчям нового, змін, які мають бути зрозумілими й поясненими. У роботі виявлено, що інтерпретація пов'язана не з предметом, що відповідає на запитання, що «інтерпретується», а з суб'єктом, у зв'язку з яким ставиться запитання про те, «навіщо» ним здійснюється інтерпретація. Тобто постає питання про функцію інтерпретації, а не про її предмет [8].

Узагальненою функцією інтерпретації є досягнення визначеності позиції особистості. На рівні свідомості така визначеність виражається в особливому результаті інтерпретації – думки суб'єкта. Думка існує у формі уявлення, вона, насамперед, особиста думка суб'єкта. Для психології інтерпретація суб'єкта є насамперед вироблення цієї думки, тобто особистісний та інтелектуальний процес. Інтерпретація, яка здійснюється переважно інтелектуальним шляхом, існує як особистісний прояв, що відповідає потребі суб'єкта досягти визначеності, у формуванні конкретної думки, навіть якщо вона не є власною. Але саме думка як результат інтерпретації є основою ставлення особистості до будь-якого явища.

Важливо наголосити, що думка відрізняється від переконання, яке має принциповий характер, думка може змінюватися. Визначення інтерпретації як думки виявляє її відмінності у порівнянні з розумінням: розуміти щось чуже ще не означає мати свою власну думку. Більше того, поняття думки передбачає можливість безлічі думок.

Інтерпретування визначається як індивідуальне тлумачення дійсності в усій сукупності її соціальних процесів, подій, структур, людських взаємин, вчинків, особистостей та власного життя. Динаміка, мінливість, суперечливість цієї дійсності, постійна зміна ставлення самої особистості, породження нових цілей, домагань – все це потребує безперервної роботи свідомості та мислення, осмислення й переосмислення, тобто інтерпретування. Отже, можна вважати, що інтерпретація являє собою поєднання когнітивного (інтелектуального) та ціннісно-сміслового процесів, що сформувалося залежно від мотивації суб'єкта, особистості, її ставлень, які раніше склалися у процесі інтерпретації та спонукають до нового інтерпретування.

На оціночну природу інтерпретації вказує Д.В. Колесов, який зауважує, що в інтерпретації міститься власне оціночний компонент (наприклад, добре-погано, корисно-шкідливо, потрібно-не потрібно), а також обґрунтування, тобто доказ того, що така оцінка має право на існування. Якщо власне оцінка зазвичай висловлюється коротко, майже одним словом, то інтерпретація завжди є більше поширеним, розгорнутим оціночним явищем. Метою інтерпретації є не тільки оцінка, але й її обґрунтування, доказ, а також прагнення переконати іншого у справедливості саме такої оцінки, що виявляє когнітивний та комунікативний аспекти інтерпретації. Іншими словами, інтерпретація є об'єктивізацією та обґрунтуванням оцінки. Вона потребує аналізу об'єкта оцінки у всій повноті його зв'язків, співвідношень, значущості [3].

Додамо, що інтерпретація є оціночним явищем критеріального типу: дещо інтерпретується на предмет відповідності чомусь, розбіжності або збігу з чимось, для чого та у світі чогось. І навпаки, «фактурні» якості об'єкта говорять самі за себе, тому додаткових оціночних операцій не потребують. Тобто інтерпретація не може бути зведена до оцінки, оскільки, на відміну від оцінки, має системний й багатовимірний характер. В інтерпретаціях одного й того самого об'єкта, процесу, явища завжди більше розбіжностей та протиріч, ніж у його фактурній оцінці.

Окрім того, інтерпретація є виявленням максимальної кількості зв'язків та співвідношень об'єкта, що оцінюється, з іншими подібними або такими, що відрізняються від нього. Адже серед якостей об'єкта, що визначають характер суб'єктивної оцінки, багато які залежать від його зв'язків, місця в деякій ієрархії, співвідношення з іншими об'єктами, наявності чи відсутності об'єктів взагалі.

Певну тривогу щодо сучасного становища людини в інформаційному просторі висловлює Н.В. Чепелева, яка вважає, що наразі особистість втрачає власне ядро, центр, вона лише поглинає повідомлення, що обрушуються на неї, не даючи можливості не тільки осмислити увесь інформаційний потік, а навіть структурувати його, хоча б найпримітивнішим способом. Інакше кажучи, ситуації не встигають проінтерпретуватися, вони «проковтуються» непереробленими, неосмисленими. І тому людина стає беззахисною перед маніпуляціями, оскільки не має власної семіотичної бази, що дозволяє запустити інтерпретаційні процеси. Разом із тим, зазначає авторка, інтерпретація особистого та соціокультурного досвіду, розуміння реальності та себе у цій реальності є однією з найважливіших умов особистісного розвитку [11, 12].

Висновки і перспективи подальшого дослідження. Вивчення характеру співвідношення феноменів смислоутворення та інтерпретації в ціннісно-смісловому просторі виявило складну природу цих явищ. Так, у інтерпретаційному полі поєднується розуміння, породження смислів, визначається ставлення особистості до відповідного явища, в результаті чого формується власна думка, яка забезпечує людині визначеність і впевненість. Розуміння має об'єктивний характер. Інтерпретація, думка, ставлення окреслені суб'єктивно.

Інтерпретація передбачає розуміння, тобто інтелектуальну її складову, визначення смислу, формування ставлення та формулювання думки, як ціннісної складової смислової сфери особистості.

Поданий матеріал є початком дослідження феноменів розуміння, інтерпретації та особистої думки. **Перспективним** напрямом надалі ми вбачаємо розробку проблеми здатності особистості до інтерпретації, важливими питаннями якої є визначення її суттєвих характеристик, розробка діагностичних прийомів, виявлення ознак рівня та умов розвитку.

Список використаних джерел

1. Брудный А.А. Психологическая герменевтика [Текст] / А.А. Брудный. – М. : Лабиринт, 2005. – 336 с.
2. Знаков В.В. Психология понимания: Проблемы и перспективы / В.В. Знаков. – М. : Изд-во «Институт психологии РАН», 2005. – 448 с.
3. Колесов Д.В. Идеология и интерпретация / Д.В. Колесов // Развитие личности. – 2004. – №2. – С. 53–64.
4. Леонтьев Д.А. Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности / Д.А. Леонтьев. – М. : Смысл, 2003. – 487 с.
5. Максименко С.Д. Генеза здійснення особистості / С.Д. Максименко. – К. : ТОВ КММ, 2006. – 250 с.
6. Проблемы психологической герменевтики / под ред. Н.В. Чепелевой. – К. : Изд-во Национального педагогического университета им. Н.П. Драгоманова, 2009. – 382 с.
7. Рикёр П. Конфликт интерпретаций / П. Рикёр. – М. : Академический проект, 2008. – 400 с.
8. Славская А.Н. Личность как субъект интерпретации / А.Н. Славская. – Дубна : Феникс+, 2002. – 240 с.
9. Соціально-психологічні чинники розуміння та інтерпретації особистого досвіду / [Н.В. Чепелева (ред.), Т.М. Титаренко, М.Л. Смільсон та ін.]. – К. : Педагогічна думка, 2008. – 256 с.
10. Хайкин В.Л. Активность / В.Л. Хайкин. – М. : Московский психолого-социальный ин-т, 2000. – 448 с.
11. Чепелева Н.В. Вплив інтерпретаційних процесів на особистісне функціонування та розвиток особистості / Н.В. Чепелева // Розуміння та інтерпретація життєвого досвіду як чинник розвитку особистості : монографія / за ред. Н.В. Чепелевої. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. – С. 7–16.
12. Чепелева Н.В. Тлумачення особистості в контексті постнекласичної психології / Н.В. Чепелева // Розуміння та інтерпретація життєвого досвіду як чинник розвитку особистості : монографія / за ред. Н.В. Чепелевої. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. – С. 16–25.
13. Шевченко Н.Ф. Особистісний смисл у структурі смислотворювальної активності особистості / Н.Ф. Шевченко // Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Когнітивні та емоційно-поведінкові фактори повноцінного функціонування людини: культурно-історичний підхід». – Х. : Изд-во ХНПУ, 2013. – С. 33–35.

Spisok vikoristanih dzherel

1. Brudnyj A.A. Psihologicheskaja germenevtika [Tekst] / A.A. Brudnyj. – M. : Labirint, 2005. – 336 s.
2. Znakov V.V. Psihologija ponimanija: Problemy i perspektivy / V.V. Znakov. – M. : Izd-vo «Institut psihologii RAN», 2005. – 448 s.
3. Kolesov D.V. Ideologija i interpretacija / D.V. Kolesov // Razvitie lichnosti. – 2004. – №2. – S. 53–64.
4. Leont'ev D.A. Psihologija smysla: priroda, stroenie i dinamika smyslovoj real'nosti / D.A. Leont'ev. – M. : Smysl, 2003. – 487 s.
5. Maksimenko S.D. Geneza zdijsnennja osobistosti / S.D. Maksimenko. – K. : TOV KMM, 2006. – 250 s.
6. Problemy psihologicheskoi germenevtiki / pod red. N.V. Chepelevoj. – K. : Izd-vo Nacional'nogo pedagogicheskogo un-ta im. N.P. Dragomanova, 2009. – 382 s.
7. Rikjor P. Konflikt interpretacij / P. Rikjor. – M. : Akademicheskij proekt, 2008. – 400 s.
8. Slavskaja A.N. Lichnost' kak subjekt interpretacii / A.N. Slavskaja. – Dubna : Feniks+, 2002. – 240 s.
9. Social'no-psihologichni chinniki rozuminnja ta interpretaciji osobistogo dosvidu / [N.V. Chepeleva (red.), T.M. Titarenko, M.L. Smul'son ta in.]. – K. : Pedagogichna dumka, 2008. – 256 s.
10. Hajkin V.L. Aktivnost' / V.L. Hajkin. – M. : Moskovskij psihologo-social'nyj in-t, 2000. – 448 s.
11. Chepeleva N.V. Vpliv interpretacijnih procesiv na osobistisne funkcionuvannja ta rozvitok osobistosti / N.V. Chepeleva // Rozuminnja ta interpretacija zhittevoogo dosvidu jak chinnik rozvitku osobistosti : monografija / za red. N.V. Chepelevoji. – Kirovograd : Imeks-LTD, 2013. – S. 7–16.
12. Chepeleva N.V. Tlumachennja osobistosti v konteksti postneklasichnoi psihologii / N.V. Chepeleva // Rozuminnja ta interpretacija zhittevoogo dosvidu jak chinnik rozvitku osobistosti : monografija / za red. N.V. Chepelevoji. – Kirovograd : Imeks-LTD, 2013. – S. 16–25.
13. Shevchenko N.F. Osobistisnij smisl u strukturi smisloutvorjuval'noji aktivnosti osobistosti / N.F. Shevchenko // Materiali I Mizhnarodnoji naukovo-praktichnoji konferenciji «Kognitivni ta emocijno-povedinkovi faktori povnocinnogo funkcionuvannja ljudini: kul'turno-istorichnij pidhid». – H. : Izd-vo HNPU, 2013. – S. 33–35.

Shevchenko, N.F. The ratio of phenomena "senseformation" and "interpretation" in value-semantic space. The article presents theoretical analysis of the phenomena of value-semantic space: sense, senseformation, interpretation, opinion, understanding, active attitude. It is revealed the features of ratio of sense and interpretation phenomena. Psychological maintenance of sense is exposed as personality meaningfulness of those or other phenomena, reports or actions, and their relation, to interests, to the necessities and vital context of personality. It is shown that senseformation is realized through the establishment of semantic relationships between object or phenomenon and unified system of vital relations governing the livelihoods of the subject. Mechanism of senseformation is the core of interpretation.

It is highlighted the characteristics of interpretation as procedures of social thinking subject and method of assigning human cognition and the surrounding world. Interpretation occurs in active relationship that is always focused on an object. It has been shown the comparison the processes of understanding and interpretation. Understanding is interpreted as achieving a certain level of identity of the text, and its conceptualization by understanding subject. Interpretation does not provide the achievement of such identity, it is more subjective than the understanding, however, and is more associated with the context in which it is carried by the subject. It is explained that understanding is defined as placing knowledge in cognitive structure of the subject and interpretation complements it, including the subject's evaluations, opinions, and views. The functions of interpretation are highlighted. The generalized function of interpretation is the achievement of confidence of personality's position. The process of interpreting is explained as determining the subject's own opinion regarding the author's position, text, and real events, people, their lives. Interpretation is determined as dynamic ability of consciousness of personality to produce ideas, which provide definiteness of vital position of personality in reality, which changes.

Keywords: sense, personal meaning, senseformation, interpretation, opinion, understanding, attitude.

Відомості про автора

Шевченко Наталія Федорівна, доктор психологічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки та психології освітньої діяльності, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, Україна.

Shevchenko, Natalia Fedorivna, Doctor of psychological Sciences, Professor, head of chair of pedagogic and psychology of education, Zaporizhzhya national University, Zaporizhzhya, Ukraine.

E-mail: ShevchenkoNF.20@gmail.com